

SIDERITIS PRIMA.

SIDERITIS ALTERA.

SIDERITIS TERTIA.

Σιδερίτις. SIDERITIS. CAP. XXIX.

SIDERITIN aliqui heracleam uocant. folia habet marrubij, sed longiora, satis ad frondem quercus, aut saliaz accedentia, minora tamen, & aspera: caules edit quadratos, dodrantem altos, aut etiam maiores, non iniucundi gustus, aliquantumque substringentis: in quibus per interstitia orbiculatae uertebra, ut in marrubio spectantur: & semen in eis nigrum. nascitur in petrosis. Illita folia, suapte ui uulnera sine inflammationis periculo iungunt.

Σιδερίτις ἑτέρα. SIDERITIS ALTERA. CAP. XXX.

ALTERA Sideritis binum cubitorum ramulis, exilibus: folio filicis, numeroso, utrinque per oras diuiso, pediculo longo, prodeuntibus è summo alarum sinu furculis, longis, tenuibus: capitulo in cacumine orbiculato, aspero: in quo semen continetur, quam betæ rotundius aliquantò, ac durius. Huius uis, foliorumque ad uulnera, præcipua est.

Σιδερίτις τρίτη. SIDERITIS TERTIA.

CAP. XXXI.

SIDERITIN aliam esse tradunt, quam Crateuas heracleam uocat, in macerijs, & uineis nascentem: folijs, ab una radice multis, coriandro similibus, circa coliculos dodrantes, læues, teneros, subcandidos, atque subrubicundos: flore puniceo, paruo, gustanti amaro, & lento. Huius ea uis est, ut quanuis recenti uulneri imposita, sanguinem supprimat.

V TRIA

Sideritidis cō-
sideratio.

Fuchsij erra-
tum.

Ruellii opin.
reprobata.

Virgæ aureæ
facies, & ui-
res.

Sideritidis u-
res ex Gal.

Nomina.

TRIA Sideritidis genera præter Achilleã, de qua sequenti capite dicitur, hic à Dioscoride representari con-
stat. Quorum etsi illam, quæ secundo loco describitur, antea in nostris Italicis commentarijs me nunquam inuenisse,
ac uidisse tradiderim; eã tamen hoc anno Pisis ad me misit Lucas Ghinus Forocorneliensis uir rei medicæ peritissimus.
Reliqua uerò genera iandiu nouisse nos putamus, quòd ea omnibus notis suam quæq; historiam sequi deprehenderi-
mus. Ceterum nemini mirũ sit, quòd tam uaria effigie primæ Sideritidis folia reddiderit Dioscorides, ut qui ea modò
marrubij, modò quercus, modò saluie figura depingat. Quippe eorum longitudo saluie accepta referatur oportet:
scabrities deinde superficiētē, ac subalbidus color tum eidem saluie, tum marrubio: quercui postremo, quæ in am-
bitu est diuisura. Sed ea mihi quidem nihil prorsus primæ Sideriti adstipulari uidetur, cuius imaginem expressit Fu-
chsus in suo insigni de stirpium historia commentario. Siquidem perspicuum est, quòd eius pictura non solum non præ-
sertim folia, & caules, quæ Sideritum ueram referant; sed etiam flores eius spicati in cacumine, non in caulibus inter-
folia marrubij modo, planè ueræ Sideriti refragari conspiciuntur. Ruellius porrò Sideritum hanc nonnullis herbam
Iudaicam appellari tradit. Verum si is Iudaicam illam intelligit, cuius libro II. meminit Auicenna, nullo modo erro-
ris culpa uacare potest. Nam Auicennæ Iudaica herba nil sanè aliud designat, quam eruum. Sunt tamen aliqui, qui
herbam Iudaicam, itemq; Paganam eam nominant, quæ herbarijs, & medicis quibusdam VIRGA aurea dicitur,
caule rubente, bicubitali, læui: folijs oliuæ latioribus, circùm minutissimè ferratis, in superficie læuibus: floribus in
summitate caulium spicatis, colore aureo, non tamen anthemidis modo rotundis, radiatisq; ut eam minus rectè depin-
git Fuchsus. flores ij, ubi maturuerint, in pappos abeunt. Hanc chirurgici in Germania, alijs quibusdam addiis, ijs
felicitè potendam exhibent, quibus intrinsecus inflicta sint uulnera, & ad fistulas. Quinetiam eam in unguenta, quæ
ad id conficiuntur, utiliter addunt. nam, ut ipsi referunt, glutinandis uulneribus tam intrò in corpus sumpta, quam
exterius illita, efficax admodum est medicamentum. Extulit hanc Arnaldus inter recentiores clarissimus author, ad
urinam ciendam, comminuendosq; calculos. quod tamen apud alium scriptorem hætenus mihi non licuit reperire.
Pota hæc alui fluxiones cobibet: id quod etiam præstat clysteribus infusa. Eius decocto sanantur oris ulcera, firmantur
dentes. Idem gargarizatu anginam, & columellæ inflammationem arceat, & faucium morbis medetur. Verum
tamen hæc, ut ad institutum nostrum redeamus, non erit Sideritis primi generis, ut fortasse Ruellius existimauit.

Sideritidis ures memoriæ prodidit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, ubi ita scriptum reliquit. Sideritis
habet quidem etiam abstergendi quandam facultatem: sed plurima eius pars humida est, & mediocriter frigida:
paucula uerò inest adstrictio. quare phlegmonem sedat, & glutinat. Hæc Galenus, de una tantum Sideritide
scribens. Sed cuius ex tribus meminerit, non facile est decernere. Σιδριτης sic Græcè, ut etiam Sideritis Latine
uocatur: Arabicè, Sidrichis: Italicè, Siderite.

Ἀχιλλεῖος. ACHILLEA.

CAP. XXXII.

Achilleæ cō-
sideratio.

Multorum
error.

ACHILLEA, quibusdam Achillea sideritis, do-
drantales, aut maiores gerit scapos, fusorum effigie, mi-
nutulis folijs circundatos, ex obliquo crebras incifuras
habentibus, coriandri similitudine, subfuluo colore,
lentis, odore multo, non insuauis, uerum medicato: um-
bella in cacumine rotunda: floribus candidis, purpu-
reis, & aurum æmulantibus. prouenit læto solo. Tri-
ta coma sanguinolenta glutinat, & ab inflammationum
periculo tuetur: erumpentem sanguinem inhihet, &
cruenta vuluæ profluuia in vellere. Decocto quoque
insident scæminæ fluxione vuluæ laborantes. ad dysen-
teriam bibitur.

Qui uulgaris usus Millefolium Achilleam esse existimant
haud dubiè, meã quidè sententiã, decipiuntur. Siquidè id (ut in-
frà latius dicemus de Stratiote millefolio differentes) folia non pro-
fert crebris ex obliquo sectionibus, coriandri similitudine, sed au-
cularum pennas æmulantia. Porro tametsi constet, Millefolium
umbella coronari modò alba, modò purpurea, modò aurea; non
tamen propterea colligendum est Millefolium, & Achilleam u-
nam & eandem herbam esse. Quandoquidem non putauerim
ego fuisse Dioscoridis institutum (ut Ruellio placet) quòd hæc
Achillea umbellam ferat candidam, illa uerò purpuream, alia
denique auream: sed quòd omnibus in uniuersum Achilleæ
plantis eadem insit umbella, quæ tantum prædictis coloribus di-
stinctæ spectetur. Nasctur in Heitruvia planta, nasctur & in
Goritensi agro, scapis ferè cubitalibus: folijs coriandri pro-
ximis, odore quadantenus graui, non tamen ingrato: umbella
in cacumine rotunda, amplaq; colore in purpura candidan-
te,

te, punctis quibusdam aureis depicta, quam semper putavi esse legitimam Achilleam. Atque in hac persistam sententia, donec quis certior plantam protulerit: quod hæc mihi planè omnibus notis Achilleam Dioscoridis representare uideatur. Cæterum in hunc fortè errorem, ut crederent nostrum millefolium esse Achilleam, illos deduxit Plinius, qui lib. xxv. cap. v. Achilleam Latinis millefolium uocari tradidit. Veruntamen is, quantum uidere est, eo in loco non Achilleam hanc describit, sed eam omnino plantam, quam Dioscorides myriophyllum appellat. Quare paulò post hæc uerba subiunxit. Sed alij, inquit, fatentur ueram Achilleam esse scapo cæruleo, pedali, sine ramis, ex omni parte singulis folijs rotundis eleganter uestitam. Ex quibus uerbis liquidò apparet dubitasse Plinium, qualis legitima esset Achillea: & ideo ita indeterminatè locutum fuisse, ut nihil in eo perpetuum statui posset. Serapio, auctoritate Constantini, Achilleam, quòd (ut ipse ait, licet falsò) rubeum succum fundat, Sanguinem draconis appellat. sed fortasse hic interpretis lapsus suus factus est. Siquidem succum rubeum fundere Achilleam non tradidit Dioscorides: neq; etiam (ut omnes compertum habent) lacryma, quam officinæ Sanguinem draconis appellant, herbe succus est, sed Arabicæ cuiusdam magnæ arboris gummi, uel, ut aliqui uolunt, draconis animalis est sanguis ab elephante collisus. Cuius loco illius plurimum uendunt impostores, quem hirci sanguine cum resina quauis, sorbis siccis, alijsq; nonnullis adulterant, & in rotundas placentas conformant. Achilleæ meminit Galenus lib. viii. simplicium med. sic de eius uiribus scribens. Quidam etiam uocant Achilleam sideritum, quæ propositæ quidem, quod ad iam dicta attinet, uiribus est non dissimilibus: cæterum adstrictione exuperat. quare ad sanguinis eruptiones, dysenterias, & muliebri profluuium congruit. Planta Græcis ἀχιλλῆος, Latinis pariter & Italis Achillea uocatur: Arabibus, Sichritis, & Egilos: eius uerò succus Demalochotten.

Serapionis lapsus.

Achilleæ uires ex Gal.

Nomina.

Βάτος. RVBVS.

CAP. XXXIII.

RVBVS notitiæ uulgaris. Vim habet ficcandi, & adstringendi: capillum tingit. Ramorum decoctum, potu aluum sistit, & sceminarum profluuium. præteris morui accommodatissimum. Gingiuas firmat, & oris uitij medentur folia commanducata: cohibent ulcera quæ ferunt: ulceribus in capite manantibus, oculisque proci dentibus, remedio sunt: condylomatis, & hæmorrhoidibus folia illinuntur. cardiacis, & stomachi doloribus, trita conuenienter imponuntur. Caules cum folijs tunduntur, exprimiturque succus, mox sole cogitur, singulari remedio contra omnia, quæ modò dicta sunt. Mori in rubo nascentis quàm optimè maturi succus, ad oris medicamenta conuenit. Sistitur aluus præmaturi cibo, necnon flore in uino potu.

Βάτος Ἰδαία. RVBVS IDAEVS. CAP. XXXIIII.

IDAEVS Rubus appellatus est, quoniam copiosus in Ida prouenit. Est autem longè tenerior priorè, ac minoribus spinis horrens: quanquam & sine spinis inueniatur. Insuper eadem præstat, quæ supradictus. Cæterum flos cum melle oculorum collectionibus illinitur. ignem sacrum extinguit, stomachicisquæ ex aqua bibendus datur.

RUBI uulgaris plantæ, plura apud nos reperiuntur genera. quod etiam testatam reliquit Theophrastus libro iii. cap. xviii. de plantarum historia. Alius nanque arboris instar crassescens, in altum attollitur: alius sepibus, frutetisq; implicatur: alius humi serpit, radicaturq; gramini modo, quem ideo humirubum appellant: alius denique alijs modis in syluis, & montibus uagatur. In montibus siquidem Tridentinis, præsertimq; Ananiensibus Rubi quoddam genus nascitur, rubra profrens mora, fragis non dissimilia, nullis intus osiculis, quæ ab incolis uulgò uocantur Ampomele, gustui per æstatem non iniucunda. Is maxime delectantur urfi: qui hac de causa eo potissimum tempore, quo illa maturescunt, à uenatoribus captantur. Hoc rubi genus sunt è recentioribus, qui pro certo crediderint esse Idæum rubum. Sed equidem non uideo, quomodo illorū sententia prorsus rectè probari possit: nam si Idæus rubus dictus est (ut interpretatur Dioscorides) quòd in Ida proueniat, hinc nimirum colligi posse putauerim, ut Plinius lib. xxi. cap. xiiii. non temerè fortasse collegisse uideatur, quòd is in Ida tantum, non aliàs nascatur, quemadmodum etiam radix, quæ Idæa dicitur, & dictamnium in Creta. nisi fortè quis Idæum pro montano accipiat. Fuchsius rubi mora (ut libro primo in ligustri mentione diximus) uacinia esse putat. Sed quare ab eo dissentiam, ibidem diffusius ostendi, quòd scilicet uacinia flores, non fructus esse existimem.

Ruborum cõsideratio.

Opinio quorundã reprobata.

V 2 existimem.

Rubi uires ex Galeno.

existimem. Rubi uires descripsit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Rubi folia, germina, flos, fructus, & radix qualitate adstringente participant, eaq; non obscura. Sed hoc inter se differunt, quod folia, mollia potissimum, & recens nata, plurimum in se habent substantia aqueae, parum uero adstrictionis: eadem ratione & germina. Itaque si mandantur, aphthas, & alia oris ulcera sanant. quin & alia uulnera glutinare ualent. Est enim eorum temperies & ex terrea frigida essentia, & aquea tepida. At fructus, siquidem maturus fuerit, non parum habet succi calidi temperati, qui dulcis est, uti monstrauius. Proinde ob hoc, & propter modicam adstrictionem, esui non insuauis est. At immaturus a frigida substantia terrea uincitur: & propterea acerbus est, & ualde exiccatorius. Et sane uterq; siccatus reconditur, ualidius quam recens desiccans. Sed & flos eandem fructui immaturo facultatem possidet: utraq; ad dysenterias, & uentris profluuium, tum robur deperditum, & sanguinis exspuitiones, idonea remedia. Porro radix praeter adstrictionem non paucam in se habet substantiam tenuem, propter quam & lapides renum comminuit. Haec planta Graecis βῆρος appellatur: Latinis, Rubus: Mauritanis, Buleich, seu Haleich: Italis, Rouo: Germanis, Carza: Gallis, Ronce. Eius uero fructus Graece βατίνα et βατρίνα dicuntur: Latine, Mora rubi: Italicè, More di rouo: Germanicè, Bramber, & Kratzber.

Nomina.

Ἑλίνη.

HELXINE.

CAP. XXXV.

Helxinis confederatio.

Quorundam opinio.

Helxines uires ex Gal.

Nomina.

bet. Ea Graeco nomine Ἑλίνα κισσάμπελος: Latino item Helxine cissampelos: Arabico, Acsin: Italico, Vilucchio minore: Germanico, Mittel uind: Hispanico, Campanella yerua.

Ἑλάτινη.

ELATINE.

CAP. XXXVI.

Elatines confederatio.

ELATINE folia habet helxinae similia, minora, rotundiora, pilosa: tenuibus, & dodrantalibus ramulis, quin, fenis uve, a radice foliosis, gustu adstringentibus, nascitur in segetibus, & cultis. Oculorum fluxionibus, & inflammationibus auxiliatur, folijs cum polenta tritis, & impositis. Eadem cocta forbitionis usu dynteriam sistit.

SUNT qui uelint Elatinen eam esse plantam, quam quidam Nummulariam uocant. Alij uero non hanc uolunt, sed eam quam nos uulgo uocamus Solbastrella, officinae Pimpinellam, & alij quidem Sanguisorbam dicunt. Sed mihi quidem, ut dicam quod sentio, neutrorum placet opinio. Siquidem Nummularia in primis non fert folia pilosa, neq; in segetibus, neq; in cultis prouenit, sed plerumq; in serobium marginibus, praefertim uligine madentibus. Deinde

NVMVLARIA.

Deinde Pimpinella uocata ramulis exit longè pluribus, quàm se-
nis in terram procumbentibus, & folia habet undique in ambitu
laciniata, asterisci modo. Ruellius porrò Elatinen in Gallia uul-
go Rapistrum uocari ait, eoq; ut rapo syluestri in uernis, aceta-
rijs rura uti. Verùm si rapistrum id Hetruscis est, quod Gallis,
certò scio, Elatinen esse non posse. Quæ tamen quòd nascatur in
Italia, nec negare quidem, nec affirmare ausim, cum hactenus
plantam non uiderim, quæ illam legitime referat. Galenus de
Elatine quàm breuissimè disseruit libro VI. simplicium medica-
mentorum, sic inquit. Elatine modicè tum refrigeratum ad-
stringit. Huic nomen Græcum est ἑλάτιν: Latinum similiter
Elatine: Arabicum, Athin.

Elatines uires
ex Galeno.

Nomina.

Ἐυπατόριον. EUPATORIUM.
CAP. XXXVII.

EUPATORIUM fruticosa herba est, unicum effe-
rens caulem, lignosum, nigricantem, rectum, tenuem,
hirsutum, cubitalem, interdum ampliorem: folijs per in-
terualla quinquefolij, aut cānabis potius similibus, quin-
quepartitò, aut amplius diuisis, nigricantibus & ipsis,
per ambitum ferratis: fermen medio caule erumpit, pilo-
sum, deorsum spectans, quod ficatum uestibus inhæret.

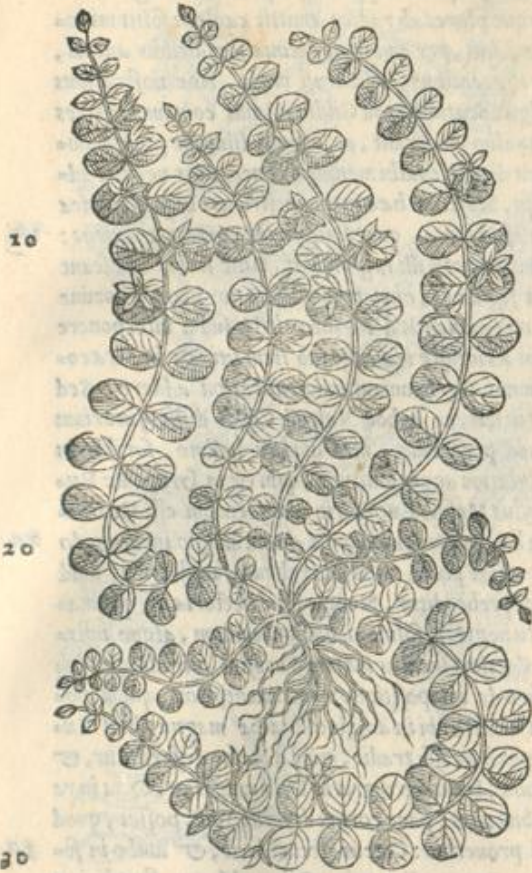
Contrita huius folia, & cum suillo adipe imposita, vlce-
ribus, quæ ægrè cicatricem trahunt, medentur. Herba,
aut fermen in uino potum, dysenteria, iccinoris uitijs, &
serpentium icibus liberat. Nec defunt, qui aberrantes
argemonem hanc appellarint, cùm tamen longè alia sit,
uti exposuimus.

SVMVNT nonnulli, imò uniuersa serè sepalsiariorum tur-
ba, legitimi Eupatorii uice quandam aspectu insignem plantã, quæ
plerunq; in uliginosis locis, & in scrobium marginibus enascitur,
tricubitali longitudine, folijs cannabinis emulis, maioribus ta-
men, subalbidis, hirsutis, & amaro gustu: caule subruceo, rotun-
do, firmo, hirsutoq; multis alarum cauis, multisq; adnatis re-
ferro. Huic flores in umbellam exeunt, non tamen simul cohæ-
rentem, sed diuisam, origani uulgaris modo, colore in purpu-
ram albicante, qui maturescentes in pappos abeunt. Radix, quæ
in plures diuarcatur partes, illi inutilis est, nulliusq; in medicina
usus. Et quanquam ij sciunt, legitimum Græcorum Eupatorium
eam esse plantam, quæ uulgò Agrimonia uocatur, eorum fortè
imitatione, qui Dioscoridis ætate eandem perperam argemonem
appellabant; cùm tamen animis imbibitos tandiu errores reijcere
nequeant, uel potius nolint, difficile quidem adduci patiuntur, ut
uulgarem Agrimoniam Græcorum medicamentis, quæ Eupato-
rium excipiunt, admisceant. Non tamen hæc propterea dici-
mus, quòd omni ex parte illius Eupatorii usum damnemus, cùm id
proprium sit Auicennæ Eupatorium; sed ut unumquodq; suo red-
datur authori. Palàm etenim est, ut ex foliorum amaritudine, &
odoris præstantia, quo huius Eupatorii tota redolet planta, per-
cipi potest, id & obstructiones aperire, & crassos, lentosq; humo-
res mirifice incidere posse. Veruntamen nunquam eò deueniam,
ut asseuerem, hoc apud Græcos legitimi Eupatorii nomen sibi ascii-
uisse: tantum illud abest, ut etiam à nullo, quantum equidem inue-
nerim, ueterum sub alio nomine posteritatis memoriæ proditum
sit, præterquam ab Auicenna. Ruellius tamen nescio qua rã-
tione ductus in suis de natura stirpium commentarijs non sine
magno errore sibi persuasit, uulgare hoc Eupatorium dubio pro-
cul hydropiper esse à Dioscoride libro secundo descriptum.
Sed nos ibi in nostra hydropiperis commentatione Ruellij erro-
rem latius explosimus, quàm ut quicquam superstit addendum.

Eupatorii cõ-
sideratio.

Eupatorium
Auicennæ.

V 3 Ceterum

EUPATORIUM.

Eupatorium
Mesius.

EUPATORIUM AVICENNAE.

Ceterum Mesius quoque habet suum peculiare Eupatorium, quod, ut ex eius descriptione apparet, à prædictis longè diuersum est. Id namque plures ab radice emittit caules: folijs minoricentaurio similibus, per ambitum laciniatis: floribus aureis, in umbellam coherentibus, helichrysi modo. Hoc nostratibus Senensibus uulgò uocatur herba Giulia. Huius comam mulieres per noctem uino albo macerant, ac subinde dilutum pueris potandum præbent dimidij cyathi mensura ad necandos uermes admirabili successu. Nascitur hæc in campestribus: atque, ut mea fert opinio, ea est planta, quæ Dioscoridi ageratum dicitur: quippe quæ omnibus notis illi respondeat. Hinc itaque addiscant Mauritanorum sequaces, cum tres habeantur plantæ nomine Eupatorii, in medicamentis à Mesue relictis suum interponere Eupatorium: in Auicennæ remedijs suo item uti: & in Græcorum compositiones Agrimoniam uulgò uocatam addere. Sed animaduertant uelim, ne in hoc Valerij Cordi dispensatorium sequantur, quòd perperam, meo quidem iudicio, scribat in confectioe pilularum aggregantium, quin & in syrupo de Eupatorio, pro ipsius Mesuis Eupatorio admiscendam esse Gratiolam. Siquidem hæc præterquam quòd alium magno incommodo deiciat, nullis etiam planè notis, ac reliquis facultatibus illud representare deprehenditur. Nempe sua deiectione ui, qua magno cum impetu uentrem soluit, iccur imbecillum, atque infirmum reddit. Cordum secutus uidetur Fuchsius, uir alioqui doctissimus, in libro de compositione medicamentorum, quem postremo auctum edidit, ubi in antidoto è lacha magna illud Eupatorium usurpandum esse tradit, quod à Mesue describitur, & Græcis ageratum, Italis uerò gratia Dei nominatur. Quæ in re illud de ijs duobus uiris (pace eorum dixerim) dici posset, quod est in communi prouerbio: Cæcus cæcum ducit, & ambo in fo-

Cordi & Fuchsi error.

POTENTILLA.

Eupatorii uires ex Gal.

Potentillæ descriptio & uires.

Nomina.

ueam cadunt. Eupatorii meminit Galenus lib. VI. simplicium medicamentorum, ubi ita scribit. Eupatorium herba tenuium partium, incidendi extergendiq; facultatem citra manifestam caliditatem obtinet. quocirca obstructiones iccoris expurgat. Inest ei & adstrictio modica, propter quam robur uisceri addit. hætenus Galenus. Est & herba Agrimonie non dissimilis, quæ nonnullis POTENTILLA uocatur, tametsi hirsutioribus sit folijs, superne uirentibus, inferne uerò albicantibus. Cauliculos profert, qui humi repunt, pilosellæ uocatæ modo: aureis floribus ornatur, singulari pediculo pendentibus, ranunculo horrenti æmulis. Radice nititur exterius purpurascente, interius uerò candicante. Nascitur in uliginosis locis, & propter semitas. Vniuersa hæc planta adstrictoria, & exiccatoria facultate pollet. Idcirco mulierum profluua, & dysenterias cohibet, et uulnera recentia agglutinat. Prodest item & sanguinem reicientibus. Pudendorum, & oris ulcera sanat. Firmat commotos dentes, stringitq; gingiuas, & dentium dolorem mulcet, si eius decocto os sæpius colluatur. Herba, quæ Græcis ἑπταφύλλον, & ἑπταφύλλον, Latinis item Eupatorium & Hepatorium appellatur: Arabibus, Cafat, Cifit, seu Gafit: Italis, Agrimonia: Germanis, Odermenig: Hispanis, Agramonia: Gallis, Aigremoine.

ἑπταφύλλον. QVINQVEFOLIUM.
CAP. XXXVIII.

QVINQVEFOLIUM ramulos fert festucarum similitudine, tenues, dodrantes, in quibus semen; folia menthæ, quina singulis pediculis, rarò plura, in ambitu ferrata: florem ex candido pallefcentem, auræ æmulum. Nascitur in riguis, & aquarijs ductibus. Subrubram

QUINQUEFOLIUM.

bram habet radicem, oblongam, ueratro nigro crassio-
rem. plurimis pollet remedijs. Ius radice decoctæ ad
tercias, si in ore contineatur, dentium dolores sedat: pu-
trida oris ulcera, collutione sistit: arteriæ scabritias, gar-
garizatu læuigat: contra alui profluvia, & dysenterias
auxiliatur: item articulorum, coxendicumque cruciati-
bus potum. Cocta in aceto, & illita, serpentina ulcera co-
hibet: strumas, tumores, duritias, abscessus, & collectio-
nes discutit: ignes sacros, reduuias, condylomata, pso-
rasque sanat. Teneræ radice succus, contra iecinoris,
pulmonumque vitia prodest: item aduersum uenena.
Cum hydromelite autem, uel diluto uino, & piperis exi-
guo, bibuntur folia contra febrium circuitus: in quar-
tana quidem, quaternum ramulorum folia: in tertiana
uerò, ternum: in quotidiana, unius. Ea quoque folia tri-
cenis pota diebus, comitialibus profunt. Foliorum suc-
cus tribus cyathis aliquot dies potus, celerrimè regio
morbo medetur. Illita cum melle & sale, tam vulneri-
bus, quàm fistulis remedio sunt: enterocelicis auxilium
præstant. Quinquefolium sanguinis profluvia & potu,
& illitu sistit. Ad expiationes, castimonias, & incanta-
menta inciditur.

TAMETSI unius tantum Pentaphylli, siue Quinquefolij
meminerit Dioscorides; nos tamen quatuor eius genera uidimus
in Italia. Quorum utiq; primum à Dioscoridis historia nihil pror-
sus dissentit. Secundum à primo differt, quòd folijs sit albican-
tibus, hirsutis, & flore candido. Tertium folio erumpit paruo,
subalbido, per terram repit. Vltimum uerò folia fert utiginea, in
partes quinque diuisa, quod aliqui DIAPENSIAM, alij Sa-
niculam appellant. Huic in cauliculis summitatibus, & adna-
torum fastigijs, capitula prodeunt subalbida, facie fragis similia.
Primum prouenit in riguis, & scrobium marginibus, cauliculis
tenuibus, floribus aureis, è quibus subinde semen oritur. Pedicu-
los è se mittit, & in singulis quina folia oblonga, menthe ferè æ-
mula, in ambitu tamen magis serrata. Radix illi subrubens appa-
ret, quod quauis negat Brasauolus; id tamen alijs, ut mihi eam
effodienti, uerum esse deprehendetur. Hæc in plures radículas
diuiditur, elleboro nigro crassiores. Hinc autem mirari subit
Manardum Ferrariensem uirum alioqui huius nostræ ætatis inge-
nio, & doctrina insignem: quippe qui tam facile sibi persuaserit,
id legitimum esse Quinquefolium, quod Græci heptaphyllon, of-
ficinæ uerò herbariorumq; uulgus Tormentillam dicunt. Siqui-
dem hæc septem ex uno tantum cauliculo profert folia: Penta-
phyllum uerò quinque, unde & illi nomen. Hoc radices elleboro
similes habet, crassiores tamen, oblongas: illa uerò admodum bre-
ues, strumosas, simulq; in unum compactas globum. Gignitur hæc
plerunq; in incultis, siticulosisq; locis, in altis præsertim mon-
tibus: illud uerò in campestribus, & prope aquæ ductus, & in
riguis. Quæ sanè omnia aperte declarant, hæc in re Manardum
cæcutiuisse. Cæterum nunquam admiratus sum Plinium in hoc
(in quo tamen à Leoniceno, ut arbitror, immeritò reprehèditur)
quòd libro xxv. cap. ix. tradiderit reperiri Quinquefolium,
quod fraga gignendo commendatur. Quandoquidem (ut paulò
antè diximus) Quinquefolij genus est, quod à quibusdam Diapen-
sia nominatur, in cuius summis cauliculis capitula spectantur fra-
gis non dissimilia. Verum etsi asserat Brasauolus in Veronensi a-
gro nasci Fragariam, cui quinque unice uique pediculo insunt folia,
& quæ fraga gignit, in cibis gratissima, putetq; de hac intellexis-
se Plinium, quòd à Verona, ut ipse inquit, fuerit oriundus; non
tamen ita planè eū à calumnia uindicari posse putamus, cum Sue-
tonius

Quinquefo-
lij genera.

Manardi erra-
tum.

DIAPENSIA.

FRAGARIA.

Quinquefo-
lij uires ex Ga-
leno.

Fragariae, &
fragorum ui-
res.

Euphragie de-
lineatio, & vi-
res.

EUPHRAGIA.

Nomina.

tonius Tranquillus suo de illustrium uirorum catalogo, Plinium Nouocomensem fecerit, non Veronensem. Quarta hac Quinque-
folij specie Germaniæ chirurgici maximè utuntur ad intrinseca
uulnera, enterocelas, & fistulas, eius puluerem, uel decoctum po-
tui exhibentes. Quinetiam ad morbos omnes, ubi adstringenti,
solidantiq; medicamine sit opus. Est tamen non ignorandum, hoc
non esse Saniculam illam, quæ etiãnum quinis exoritur folijs, ra-
dice alba, miro nature artificio laciniata, de qua superius in sym-
phyti mentione differuimus: sed aliud longè differens. Quin-
quefolij uires retulit Galenus libro VII. simplicium medicamen-
torum, his uerbis. Pentaphylli radix, inquit, desiccatur uehemen-
ter, minimum uerò acris est. Quare in multo est usu, uelut alia
quoque omnia, quæ cum sint tenuium partium, citra morsum de-
siccant. Est enim hæc radix desiccatoria ex tertio quodammodo
ordine, minimum habens euidentis caliditatis. hæc Galenus. Cæ-
terum quoniam Pentaphyllum Fraga nobis in mentem redegit,
cum ea sint tam cibus, quàm medicamentis idonea, ideo & res, &
locus mihi expetere uidetur, ut hic tum plantæ, tum fructus eius
uires perstringamus. FRAGARIA itaque planta est nemini fe-
rè non cognita, adeò ut hoc nomine superuacuum putem, eius fa-
ciem representare. Refrigerat ordine primo, siccaturq; secundo.
Folia, & radix uulnera, & ulcera sanant: muliebres fluxus, &
dysenterias cohibent, urinam cient, & licni conferunt. Herbae,
& radicum decoctum potum, auxiliatur iccinoris inflammationi-
bus, mundatq; renes, & uesicam. Idem ore contentum, collutio-
nisq; modo agitatam, gingiuis roborat, dentes commotos firmat,
& destillationes sistit. At Fraga præter id quòd gustui astate in
cibus arideant, biliosis, astuantibusq; uentriculis profunt, siti-
culosisq; sitim sedant. Vinum, quod ex ijs elicatur, ulcusculis,
quæ in facie à caliditate proueniunt, mirificè medetur: itemq; ua-
ros, & oculorum nubeculas, calidasq; defluxiones impostum tol-
lit. Neque etiam hic silentio dissimulanda uidetur Euphrasia,
quam nobis Fraga nunc ob uocabulorum uicinitatem ad memo-
riam reuocarunt, cum & ipsa miris ad oculorum morbos uiribus
prædita sit: est à ueteribus Græcis nusquam, quod legerim, de-
scripta reperitur. Est itaque EUPHRAGIA tenuis planta,
quæ ad palmi altitudinem assurgit: folijs minutis, crispis, per an-
bitum ferratis, gustu adstringentibus, paululumq; amaris: caule
exili tenui, rubentiq;: flore inter purpuram & aurum albicante,
quem emittit abeunte astate. nascitur in pratis. Præstat hæc quo-
cunque modo sumatur tam in cibus, quàm in medicamentis recens,
uel exiccata ad omnia impedimenta, quæ oculorum claritati offi-
ciunt, præsertim cum in cibus diutius sumitur. Fit ex ea uinum uiri-
demiarum tempore, uuis & musto macerata, de quo Arnaldus ite
hunc modum differuit. Euphragie uinum, inquit, fit ad oculos po-
nendo herbam in musto donec fiat uinum. Cuius usu oculi senum
reuiuenscunt, & aufert impedimentum eorum, & defectum uis-
sus in quocunque cuiusuis ætatis homine, præsertim ubi pinguedo,
& pituita redundent. Et est qui permansit nihil uidens per longū
tempus, & infra annum, eius usu restitutus est ad uisum. Ipsa e-
nim herba calida est & sicca: & habet hoc à proprietate, quòd
quando puluis eius comeditur cum ouorum uitelis, idem mirificè
præstat, uel quando puluis idem recipitur cum uino. Et supersunt
testes fide digni, qui fecerunt in se ipsis, & qui non poterant lege-
re sine ocularijs, & legerunt postmodum absque ipsis, etiam li-
teram subtiliorem. Et usus uini Euphragiatum non habet par in
proficiendo uisui. Si autem uinum esset nimis forte, temperetur
cum aqua sceniculi: & si opus est, addatur zucarum necessa-
rium. Hæc Arnaldus in libro de uinis. Herba $\tau\epsilon\upsilon\tau\alpha\phi\upsilon\lambda\lambda\omicron\upsilon\upsilon$
Græcè, Quinquefoliū Latinè dicitur: Italicè, Cinquefoglio: Ger-
manicè, Vneis sunf, & Fingerkraut: Hispanicè, Cinco en rama:
Gallicè, Quinte sueille.

10

20

30

40

50

Φοίνιξ. PHOENIX.

CAP. XXXIX.

PHOENIX folia habet hordei, sed breviora, & angustiora: spicam lolio similem: calamos digitorum senum, radici aduolutos: septenas octonasve spicas. In aruis, tectisque recenter illitis nascitur. Harum virium compos, vt in uino austero pota alui profluium, & emanantem vluu sanguinem sistat, vrinæ impetus infrænet. Sunt qui adalligatam in puniceo vellere, & suspensam, sanguinem supprimere prodant.

PHOENIX Hetruscis sylvestre Lolium dicitur, quod spicas proferat lolio similes. Nascitur frequens in vicis secus vias, in agrorum marginibus, & in templorum plateis: quæ quidem nulla prorsus repugnante nota Dioscoridis descriptioni ad stipulari deprehenditur. Plinius libro XXI. cap. XXV. Phœnicem herbam ita à Græcis appellatam, à Latinis lolium murinum uocari ait, quod fortasse muces derodent spicas illius, quæ in ædificiorum tectis proueniunt. Hæc frequentissima uisitur Goritia in cœmeterio diui Francisci, & Venetijs in litore maris prope sacellum diui Nicolai. In summa eius uber ubique prouentus. Huic herbæ nomen Græcum Φοίνιξ, Latinum similiter Phœnix, Lolium murinum, & Hordeum murinum: Italicum, Gioglio saluatico.

Phœnicis cōsideratio.

Nomina.

Ἰδαία ῥίζα. IDAEA RADIX. CAP. XL.

IDAEAE radici folia sunt ea, quæ rufco: adhærent ijs veluti exigui capreoli, è quibus flos. Radix spissandi naturam habet, his cōueniens, quibus adstrictione opus est. Pota, citam aluum, mensesque, & omnem abundantiam sanguinis sistit.

IDAEA radix hodie, quod sciam, ad nos non conuehitur: nec quengquam hætenus reperi, qui scribat, ubi hæc planta proueniat: etsi cognomine natale eius solum facile indicari uideatur, quod scilicet in Idæ monte, qui ad Troadem spectat, nascatur: uel in eo eiusdem nominis, qui in Creta habetur, ut etiam Idæo rubo euentre superius dictum est. Huius uires tradidit Galenus libro VI. simplicium medicamentorum, sic inquit. Idæa radix gustu admodum acerba est: ac si opere periculum facias, eandem uim præferet, nimirum sanguinis profluium, alui fluxus, dysenterias, profluium mulierum, & quæcumque eius sunt generis tum pota, tum foris imposita curans. Ea ut Græcis Ἰδαία ῥίζα, ita etiam Latinis Idæa radix uocatur: Italis, Radice Idæa.

Idææ radicis consider.

Idææ radicis uires ex Gal.

Nomina.

Ῥοδία ῥίζα. RHODIA RADIX. CAP. XLI.

GIGNITUR Rhodia radix in Macedonia, costo similis, leuior, inæquabilis: quæ contrita rosas redolet. Vtilissima capitis doloribus, si madefacta fronti, & temporibus cum rosacei momento imponatur.

RHODIA radix planta est non omnibus planè uulgaris, & cognita in Italia: etsi ea facile in Apennino, & Gargano montibus nasci, & inueniri possit. Quæ in nostro horto Goritiæ uiret, iandiu eam Gratio Styriæ oppido Petrus Salicetus medicus clarissimus, & in simplicium facultate non imperitus, ad nos primum uidentem misit: quam tamen postea frequentissimam reperi in monte magno supra Vipacum, qui circiter uiginti millia passuum à Goritia distat. Ceterum quoniam paucis sanè notis eam perstrinxit Dioscorides, ut ab omnibus facilius & cognosci, & reperiri possit.

Rhodiæ radicis consid.

10

20

30

RADIX RHODIA.

40

50

ΕΥΤΕΡΙΟΥ